

SYSTEMY UCZĄCE SIĘ

WYKŁAD 8. NIEPARAMETRYCZNE METODY APROKSYMACJI FUNKCJI

Dr hab. inż. Grzegorz Dudek
Wydział Elektryczny
Politechnika Częstochowska

Częstochowa 2014

PAMIĘCIOWE METODY APROKSYMACJI FUNKCJI

- Jeśli postać modelu regresyjnego jest nieznana do aproksymacji funkcji możemy użyć metod pamięciowych (nieparametrycznych)
- Metody pamięciowe przechowują zbiór przykładów trenujących i na jego podstawie tworzą hipotezę dla nowego przykładu (**punktu zapytania**)
- Estymując funkcję regresji uwzględniamy w modelu jej własności lokalne, czyli dotyczące otoczenia punktu zapytania
- Model jest kombinacją liniową pewnych funkcji bazowych

Do konstrukcji funkcji regresji w otoczeniu punktu zapytania niezbędne jest zdefiniowanie metryki mierzącej odległości pomiędzy dwoma punktami (przykładami).

Miara odległości pomiędzy wektorami $\mathbf{x}_a$ i $\mathbf{x}_b$ jest funkcją:

$$d : X \times X \rightarrow \mathbb{R},$$

taką, że:

$$\begin{aligned} \exists d_0 \in \mathbb{R} : -\infty < d_0 \leq d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) < +\infty, \quad \forall \mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b \in X, \\ d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_a) = d_0, \quad \forall \mathbf{x}_a \in X, \\ d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = d(\mathbf{x}_b, \mathbf{x}_a), \quad \forall \mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b \in X, \end{aligned}$$

Jeśli ponadto:

$$\begin{aligned} d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = d_0 \text{ wtedy i tylko wtedy, gdy } \mathbf{x}_a = \mathbf{x}_b, \\ d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_c) \leq d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) + d(\mathbf{x}_b, \mathbf{x}_c), \quad \forall \mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b, \mathbf{x}_c \in X, \end{aligned}$$

d zwana jest **metryczną miarą odległości**.

Do określania odległości pomiędzy punktami najczęściej stosuje się:

- **odległość euklidesową:**

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = [(\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)^\top (\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)]^{1/2} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (x_{a,j} - x_{b,j})^2}$$

- **odległość miejską** (*city-block, Manhattan*):

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = \sum_{j=1}^n |x_{a,j} - x_{b,j}|$$

Każda z tych funkcji stanowi szczególny przypadek **odległości Minkowskiego**:

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = \left(\sum_{j=1}^n |x_{a,j} - x_{b,j}|^m \right)^{1/m}$$

Miary oparte na odległości Minkowskiego nie są niezmiennicze względem skali wartości atrybutów (atrybuty wyrażone są w różnych jednostkach lub zmieniają się w różnych zakresach). Zmiana skali powoduje zmianę odległości pomiędzy punktami. Aby temu zapobiec, zaleca się wcześniejszą normalizację obserwacji lub ważenie atrybutów przy wyznaczaniu odległości.

Funkcja **ważonej odległości euklidesowej** ma postać:

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = [(\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)^T \mathbf{W}^{-1} (\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)]^{1/2}$$

gdzie $\mathbf{W} = \text{diag}\{\sigma_1^2, \sigma_2^2, \dots, \sigma_T^2\}$, σ_t są odchyleniami standardowymi poszczególnych atrybutów.

Aby miara uwzględniała również korelacje między atrybutami, stosuje się **odległość Mahalanobisa**:

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = [(\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)^T \mathbf{S}^{-1} (\mathbf{x}_a - \mathbf{x}_b)]^{1/2}$$

gdzie $\mathbf{S}$ jest estymatorem macierzy kowariancji.

Ważenie stosuje się także w przypadku, gdy chcemy zróżnicować udział składowych. Funkcja **ważonej odległości Minkowskiego** ma postać:

$$d(\mathbf{x}_a, \mathbf{x}_b) = \left(\sum_{j=1}^n w_j |x_{a,j} - x_{b,j}|^m \right)^{1/m}$$

gdzie $w_j \geq 0$ jest wagą j -tej składowej (czynnikiem skalującym); często $\sum_{j=1}^n w_j = 1$.

Czynnik skalujący w_j rozciąga lub skraca przestrzeń obrazów wzdłuż jej osi. W przypadku gdy $w_j = \{0, 1\}$, niektóre wymiary tej przestrzeni mogą być wyeliminowane (selekcja atrybutów).

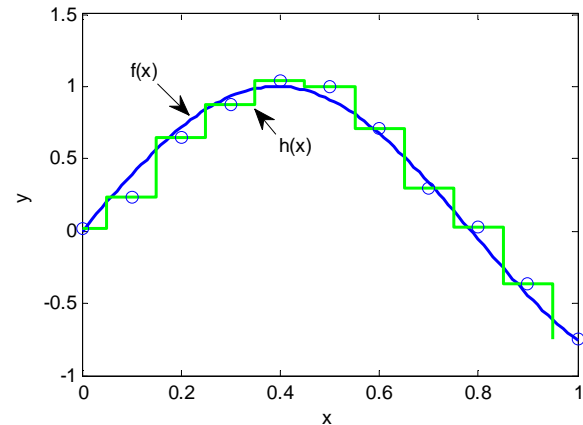
METODA NAJBLIŻSZEGO SĄSIADA

Metoda **najbliższego sąsiada** (NS, *nearest neighbor*) jest najprostszym pamięciowym podejściem do aproksymacji funkcji. W celu odpowiedzi na zapytanie dotyczące przykładu $\mathbf{x}^*$ znajduje się najbliższy mu przykład trenujący $\langle \mathbf{x}_i, y_i \rangle$ i przyjmuje się jego etykietę za hipotezę:

$$h(\mathbf{x}^*) = \{y_i \mid \arg \min_i d(\mathbf{x}_i, \mathbf{x}^*)\}$$

Zaletą metody NS jest jej prostota i uniwersalność. Algorytm NS nie wymaga założeń dot. dziedziny i reprezentacji przykładów, poza tym, że jest na nich określona pewna miara odległości.

Mankamentem metody NS jest tendencja do nadmiernego dopasowania i schodkowa aproksymanta.

METODA K NAJBLIŻSZYCH SĄSIADÓW

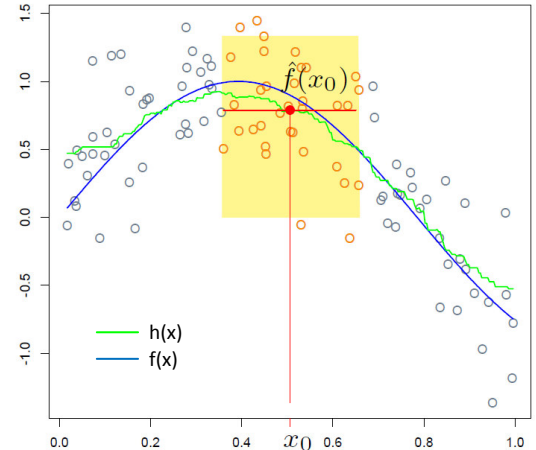
Uogólnieniem metody NS jest metoda ***k* najbliższych sąsiadów** (*k*-NS), gdzie hipotezę tworzy się na podstawie etykiet *k* najbliższych przykładów do przykładu $\mathbf{x}^*$, którego dotyczy zapytanie:

$$h(\mathbf{x}^*) = \frac{1}{k} \sum_{i \in \Omega} y_i$$

gdzie Ω jest zbiorem indeksów *k* najbliższych sąsiadów $\mathbf{x}^*$ w zbiorze trenującym.

Dalszym uogólnieniem metody NS jest wprowadzenie wag zależnych od odległości przykładu $\mathbf{x}_i$ ze zbioru *k*-NS od $\mathbf{x}^*$, np.:

$$h(\mathbf{x}^*) = \frac{\sum_{i \in \Omega} w_i(\mathbf{x}) y_i}{\sum_{i \in \Omega} w_i(\mathbf{x})}$$

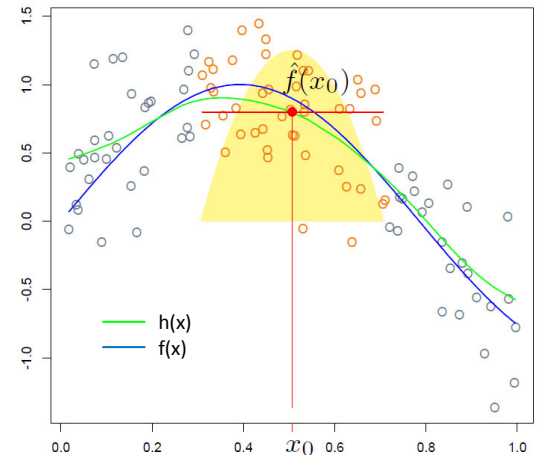
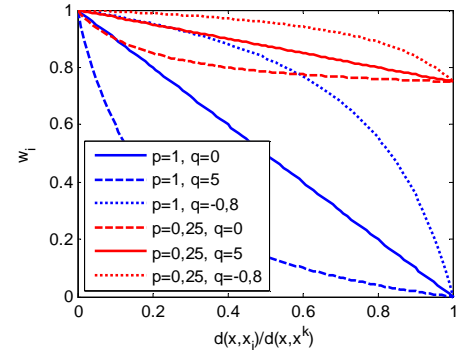

METODA K NAJBLIŻSZYCH SĄSIADÓW

gdzie $w_i(\mathbf{x})$ jest funkcja ważąca, zależną od odległości, zwykle monotonicznie malejącą, osiągającą maksymalną wartość w zerze, a minimalną (nieujemną) – dla odległości do k -tego najbliższego sąsiada ($\mathbf{x}^k$), np.:

$$w_i(\mathbf{x}) = p \left(\frac{1 - \frac{d(\mathbf{x}, \mathbf{x}_i)}{d(\mathbf{x}, \mathbf{x}^k)}}{1 + q \frac{d(\mathbf{x}, \mathbf{x}_i)}{d(\mathbf{x}, \mathbf{x}^k)}} - 1 \right) + 1$$

Generalnie im gładsza jest funkcja wagowa, tym gładsza jest funkcja estymowana. Przykład $\mathbf{x}_i$ ze zbioru k -NS uwzględniany jest w formowaniu hipotezy dla przykładu $\mathbf{x}^*$ w stopniu zależnym od odległości od $\mathbf{x}^*$. Stopień ten jest wyrażony wagą $w_i(\mathbf{x})$.

ESTYMATOR NADARAYI–WATSONA

Inne typy funkcji wagowych:

- gaussowska – $w(\mathbf{x}) = \exp\left(-\frac{d(\mathbf{x}, \mathbf{x}_i)^2}{k^2}\right)$
- hiperbola kwadratowa – $w(\mathbf{x}) = \frac{1}{1 + m(d(\mathbf{x}, \mathbf{x}_i)/k)^2}$

Dalszym uogólnieniem jest wprowadzenie funkcji wagowych, zwanych **jądrami** K^* (*kernel*), dla każdego przykładu trenującego. Dla przypadku jednowymiarowego hipoteza ma postać (tzw. **estymator Nadarayi–Watsona**):

$$h(x) = \frac{\sum_{i=1}^N K\left(\frac{x - x_i}{s}\right) y_i}{\sum_{i=1}^N K\left(\frac{x - x_i}{s}\right)}$$

gdzie $s \in \mathbb{R}^+$ jest parametrem wygładzania.

---

* Patrz wykład 7, slajdy 13–16.

ESTYMATOR NADARAYI–WATSONA – PRZYKŁAD

Na podstawie przykładów trenujących:

x	3.0	3.3	3.9	4.2	4.9	6.9	7.2
y	0.30	0.34	0.42	0.48	0.56	0.64	0.62

wyznacz wartość funkcji w punkcie $x^* = 6.5$.

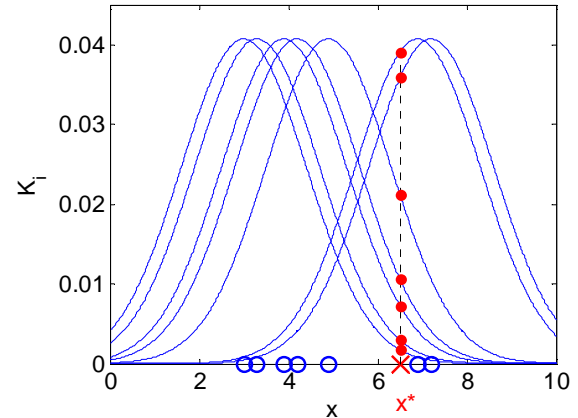
Jako jądra przyjmijmy funkcje gaussowskie:

$$K\left(\frac{x - x_i}{s}\right) = \frac{1}{s\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x - x_i)^2}{2s^2}\right)$$

gdzie za s przyjmujemy 1.4.

Wartości jąder kolejnych punktów trenujących w punkcie x^* ($K((6.5 - x_i)/1.4)$) wynoszą:

$K_i = [0.0018, 0.0030, 0.0073, 0.0106, 0.0212, 0.0391, 0.0359]$

Rysunek. Funkcje jądrowe rozpięte nad przykładami trenującymi i ich wartości w punkcie x^* .

ESTYMATOR NADARAYI–WATSONA – PRZYKŁAD

Estymator Nadarai–Watsona można zapisać jako:

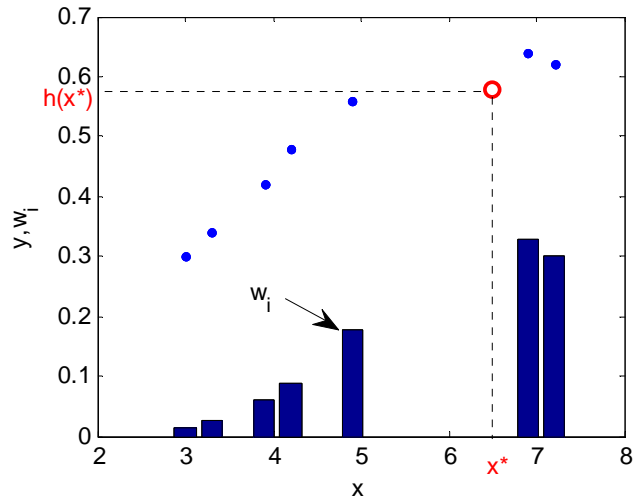
$$h(x) = \sum_{i=1}^N w_i(x) y_i, \text{ gdzie } w_i(x) = \frac{K\left(\frac{x-x_i}{s}\right)}{\sum_{k=1}^N K\left(\frac{x-x_k}{s}\right)}$$

Wartości wag w_i dla kolejnych punktów uczących wynoszą:

$$w_i = [0.0151, 0.0251, 0.0610, 0.0892, 0.1784, 0.3291, 0.3021]$$

Estymowana wartość funkcji w punkcie x^* :

$$h(x) = 0.0151 \cdot 0,30 + 0,0251 \cdot 0,34 + 0,0610 \cdot 0,42 + \\ + 0,0892 \cdot 0,48 + 0,1784 \cdot 0,56 + 0,3291 \cdot 0,64 + \\ 0,3021 \cdot 0,62 = 0,5793$$

Rysunek. Aproksymacja metodą Nadarayi-Watsona.

ESTYMATOR NADARAYI–WATSONA

W przypadku wielowymiarowym stosuje się jądra produktowe (iloczyn jednowymiarowych jąder dla poszczególnych współrzędnych/atributów). Wtedy otrzymujemy:

$$h(\mathbf{x}) = \frac{\sum_{i=1}^N \prod_{j=1}^n K\left(\frac{x_j - x_{i,j}}{s_j}\right) y_i}{\sum_{i=1}^N \prod_{j=1}^n K\left(\frac{x_j - x_{i,j}}{s_j}\right)}$$

Dla jąder gaussowskich produktowy estymator Nadarayi–Watsona przybiera postać:

$$h(\mathbf{x}) = \frac{\sum_{i=1}^N \exp\left(-\sum_{j=1}^n \frac{(x_j - x_{i,j})^2}{2s_j^2}\right) y_i}{\sum_{i=1}^N \exp\left(-\sum_{j=1}^n \frac{(x_j - x_{i,j})^2}{2s_j^2}\right)}$$

W tym przypadku parametry wygładzania dobiera się indywidualnie dla każdego wymiaru/atributu.

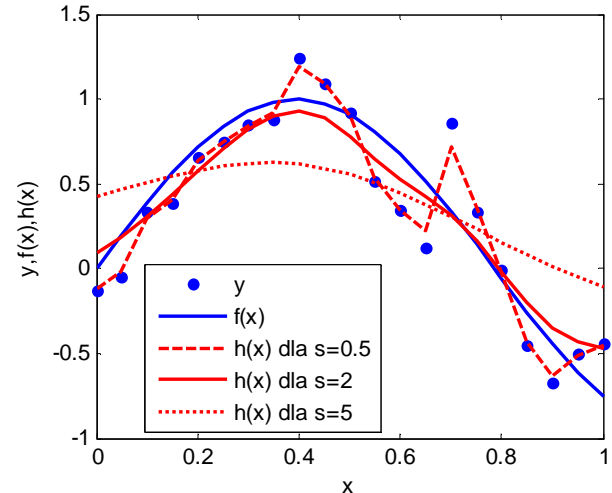
ESTYMATOR NADARAYI–WATSONA

W pierwszym przybliżeniu parametry wygładzania można wyznaczyć ze wzoru:

$$s_j = \sigma_j \left(\frac{4}{(n+2)N} \right)^{\frac{1}{n+4}} \approx \sigma_j N^{-\frac{1}{n+4}}$$

gdzie σ_j jest odchyleniem standardowym x_j estymowanym z próby, i dostroić w procedurze krosvalidacji.

Decydując o kompromisie pomiędzy obciążeniem i wariancją estymatora, parametry wygładzania s_j istotnie wpływają na jego jakość, stąd bardzo ważny jest precyzyjny dobór ich wartości. Zbyt małe wartości s_j skutkują nadmiernym dopasowaniem modelu do danych uczących, natomiast zbyt duże – nadmiernym wygładzeniem estymatora, maskującym specyficzne cechy aproksymowanej funkcji[†].

[†]Skrypt implementujący estymator Nadarayi-Watsona: <http://www.mathworks.com/matlabcentral/fileexchange/39361-nadaraya-watson-smoothing/content/smoothing.m>

APROKSYMACJA ZA POMOCĄ FUNKCJI SKLEJANYCH

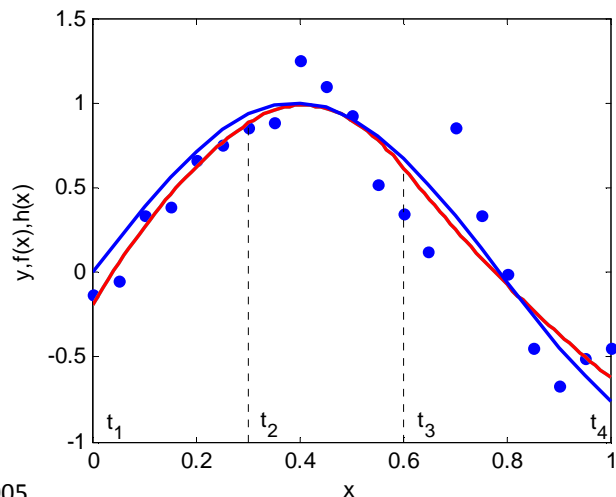
Funkcja sklejana[‡] zwana **splajnem** określona na przedziale $[t_1, t_{m+1}]$ jest

- wielomianem stopnia co najwyżej q w każdym podprzedziale $[t_k, t_{k+1}]_{k=1, 2, \dots, m}$ (brzeży przedziałów t_k nazywamy **węzłami**) i
- posiada ciągłe pochodne rzędu $1, 2, \dots, q-1$ dla wszystkich argumentów z przedziału $[t_1, t_{m+1}]$.

Czyli jest to funkcja gładka, odcinkowo wielomianowa. Gładkość zapewniona jest przez jednakowe pochodne na granicach podprzedziałów.

Funkcja sklejana ma postać:

$$h(x) = \sum_{l=1}^q \alpha_l x^{l-1} + \sum_{k=1}^m \beta_k (x - t_k)_+^q \quad (*)$$

[‡] Koronacki J., Ćwik J.: Statystyczne systemy uczące się. WNT 2005.

APROKSYMACJA ZA POMOCĄ FUNKCJI SKLEJANYCH

gdzie: α_i, β_k – współczynniki, $(x-t_k)_+^q = \begin{cases} (x-t_k)^q, & \text{dla } x \geq t_k \\ 0, & \text{dla } x < t_k \end{cases}$

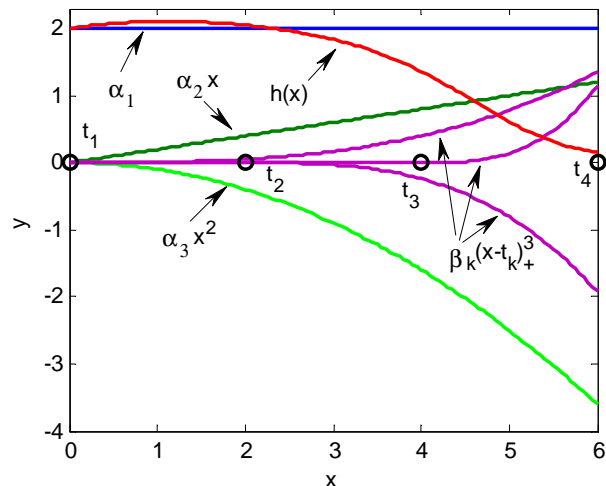
Przykładowo dla $q = 3$ i trzech podprzedziałów (patrz rysunek powyżej) funkcja sklejana ma postać:

$$h(x) = \alpha_1 + \alpha_2 x + \alpha_3 x^2 + \beta_1 (x-t_1)_+^3 + \beta_2 (x-t_2)_+^3 + \beta_3 (x-t_3)_+^3$$

Jest to suma:

- wyrazu wolnego α_1
- prostej $\alpha_2 x$
- paraboli $\alpha_3 x^2$ oraz
- wielomianów $\beta_k (x-t_k)_+^3$

Wielomian $\beta_k (x-t_k)_+^3$ „zaczyna” się w punkcie t_k i jest niezerowy na prawo od tego punktu.

APROKSYMACJA ZA POMOCĄ FUNKCJI SKLEJANYCH

Dobór liczby przedziałów m oraz węzłów t_k odbywa się adaptacyjnie, np. w procedurze krosvalidacji.

Dla zadanych wartości m oraz t_k współczynniki α_i , β_k estymuje się metodą najmniejszych kwadratów[§].

Inny sposób estymacji parametrów polega na minimalizacji błędu powiększonego o składnik kary (regularyzacja)^{**}:

$$\sum_{i=1}^N (y_i - h(x_i))^2 + \lambda \int_R (h''(x))^2 dx$$

gdzie λ jest tzw. współczynnikiem wygładzania, a $h''(x)$ jest drugą pochodną hipotezy.

Całka z kwadratu drugiej pochodnej hipotezy jest tym większa im bardziej oscylacyjny jest przebieg tej funkcji. Im większa wartość λ , tym większa jest kara za niegładkość (oscylacyjność). Kara pozwala na **wygładzenie** estymatora (łagodniejszą zmienność).

[§] zauważ że funkcja (*) jest modelem liniowym (patrz ostatni slajd wykładu 6 – rozszerzona reprezentacja)

^{**} Koronacki J., Ćwik J.: Statystyczne systemy uczące się. WNT 2005.

APROKSYMACJA ZA POMOCĄ FUNKCJI SKLEJANYCH

Często przyjmuje się, że węzłami są wszystkie punkty trenujące, a $q = 3$ (splajny kubiczne). Wtedy jedynym parametrem do estymacji jest współczynnik wygładzania λ . Jego wartość dobiera się w krosvalidacji.

W przypadku wielowymiarowym (przykłady są wektorami) hipoteza jest rozwiązaniem następującego zadania minimalizacji:

$$\hat{h}(\mathbf{x}) = \arg \min_{h(\cdot)} \left(\sum_{i=1}^N (y_i - h(\mathbf{x}_i))^2 + \lambda R(h) \right)$$

gdzie kara za niegładkość ma postać:

$$R(h) = \sum_{j=1}^n \sum_{k=1}^n \int \frac{\partial^2 h}{\partial x_j \partial x_k} d\mathbf{x}$$

LOKALNA REGRESJA LINIOWA

W lokalnej regresji liniowej (LOWESS, *locally weighted scatterplot smoothing*) dla przykładu $\mathbf{x}^*$ (zapytania) tworzy się model liniowy na podstawie zbioru trenującego, przy czym w minimalizowanej funkcji błędów uwzględnia się udział każdego przykładu w stopniu zależnym od odległości od $\mathbf{x}^*$:

$$\sum_{i=1}^N K\left(\frac{x^* - x_i}{s}\right) (y_i - h(x^*))^2 \quad (**)$$

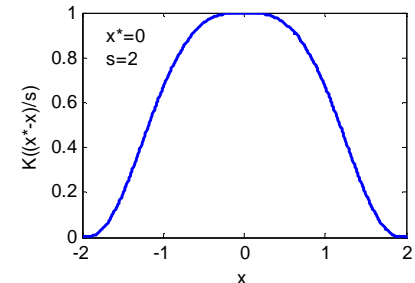
Odległość od $\mathbf{x}$ od $\mathbf{x}^*$ wyrażona jest za pomocą jądra K (tradycyjnie używa się jądra kubicznego:

$$K(x_i, x^*, s) = \left(1 - \left(\frac{|x^* - x_i|}{s}\right)^3\right)^3.$$

Hipoteza ma postać liniową:

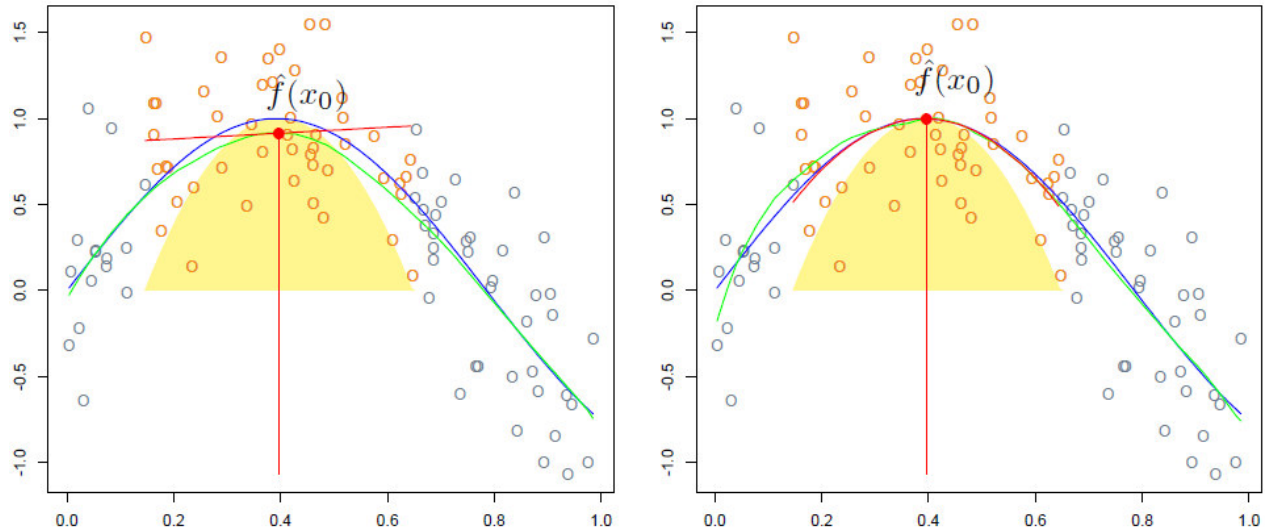
$$h(x) = a_0(x^*) + a_1(x^*)x$$

Model liniowy dopasowywany jest lokalnie do przykładów w otoczeniu zapytania x^* metodą **ważonych najmniejszych kwadratów** minimalizującą funkcję (**).

LOKALNA REGRESJA LINIOWA I WIELOMIANOWA

Zamiast hipotezy liniowej można użyć wielomianu, np.: $h(x) = a_0(x^*) + a_1(x^*)x + a_2(x^*)x^2$.
Pozwala to na dokładniejszą aproksymację, uwzględniającą lokalną nieliniowość funkcji docelowej.

Parametr s dobiera się w krosvalidacji.

Metodę regresji lokalnej można uogólnić na przypadek wielowymiarowy.